

AKAVA
ELINKEINOELÄMÄN KESKUSLIITTO
KIRKON TYÖMARKKINALAITOS
KUNNALLINEN TYÖMARKKINALAITOS
SUOMEN AMMATTILIITTOJEN KESKUSJÄRJESTÖ SAK
TOIMIHENKILÖKESKUSJÄRJESTÖ STTK

Hallituksen ja työmarkkinajärjestöjen tapaaminen 9.12.2008

Työmarkkinajärjestöjen yhteiset esitykset talouskehityksen elvyttämiseksi, työttömyyden kasvun estämiseksi sekä työssä olevien ja työttömien ammatillisten valmiuksien lisäämiseksi

Talous- ja työllisyystilanne heikkenee nopeasti ja jyrkästi. Työmarkkinajärjestöt esittävät, että hallitus ottaisi jo ensi vuoden lisätalousarvion valmistelussa huomioon työmarkkinajärjestöjen yhteiset esitykset, joilla pyritään nopeavaikutteisoin toimin elvyttämään talouskehitystä, estämään työttömyyden kasvua sekä lisäämään työssä olevien ja työttömien ammatillisia valmiuksia.

Rahoitusmarkkinoiden ja yritysrahoituksen elvyttäminen on välttämätöntä rahoituksen saatavuuden turvaamiseksi ja terveen yritystoiminnan jatkumiseksi. Rakennusala, liikenneväyliä ja energia-alaa koskevien esitysten toimeenpano tai niiden aientaminen hallituksen harkitsemalla tavalla luo edellytyksiä kasvun ja työllisyyden ylläpitoon äkillisesti heikentyneessä suhdannetilanteessa. Toimenpiteet työvoiman osaamisen vahvistamiseksi ja saatavuuden varmistamiseksi tulevien vuosien tarpeeseen on syytä ottaa käyttöön talouden laskusuhdanteessa ja samalla hillitä työttömyyden kasvua.

Työmarkkinajärjestöt ovat valmiit osallistumaan jäljempänä yksilöityjen toimenpiteiden valmisteluun yhdessä maan hallituksen kanssa. Valmistelussa tulee ensisijaisesti käyttää hyväksi olemassa olevia kolmikantaisia työryhmiä eri hallinnonaloilla.

Rahoitusmarkkinoiden ja yritysrahoituksen elvyttämistä koskevat esitykset

Talousnäkymien ja -tilanteen synkkeneminen on jatkunut marraskuussa. Teollisuuden ja rakentamisen luottamusindikaattorit syöksyvät alas ennen näkemättömällä vauhdilla. Vaikka palvelualojen vastaavat indikaattorit käyttäytyvät vaimeammin, myös niiden näkymät ovat yhä synkemmät. Ulkoisista syistä johtuva kasvun heikkeneminen Suomessa näkyy jo nopeasti kasvavina yt-neuvotteluina.

Rahoitus- ja reaalitalouden yhtäaikainen kriisiytyminen lisäävät pankkien luottotappioita jo ensi vuonna. Syödessään pankkien pääomia luottotappiot vähentävät niiden luotonantomahdollisuuksia. Asiakasriskien kasvu heikentää puolestaan pankkien luottoluokituksia, mikä vakavaraisuustarpeiden kasvun vuoksi edelleen vähentää niiden luotonantomahdollisuuksia. Kun samanaikaisesti ulkomaiset pankit ovat omien ongelmien vuoksi vetäytymässä pois Suomesta mm. syndikoitujen luottojen markkinoilta, niin yritysrahoituksen saatavuudesta on tulossa todellinen uhka terveen yritystoiminnan jatkumiselle.

Suomalaisten yritysten keskimäärin hyvä vakavaraisuusasema tarjoaa periaatteessa – ainakin moniin kilpailijamaihin verrattuna – muita paremmat lähtökohdat taantumasta selviämiseen. Toisaalta hyvästäkään vakavaraisuudesta ei ole mitään hyötyä, jos rahoitus-markkinat eivät toimi ja likviditeettiä ei ole saatavissa.

Tämän vuoksi valtion tulee pyrkiä turvaamaan yrityksille rahoitus-kanavien elpyminen ja tukea eri keinoin rahoitusmarkkinoiden toiminnan normalisoitumista. Myös kuntien rahoitushuollosta tulee huolehtia.

Valtion tulee pyrkiä huolehtimaan siitä, että pankeille tarjotut vakuus- ja pääomitusjärjestelyt ovat sisällöltään ja ehdoiltaan sellaisia, että ne myös käytännössä parantavat yritysrahoituksen saatavuutta.

Nykyisessä poikkeuksellisessa tilanteessa valtion on myös varauduttava tarvittaessa ostamaan suoraan suomalaisten yritysten lainapapereita. Tämä mahdollistaisi näillä markkinoilla toimivien yritysten häiriöttömän toiminnan jatkumisen, ja samalla luotaisiin tilaa erityisesti pk-yritysten ja kotitalouksien rahoitukselle muista lähteistä.

Valtion nettovelkaa lisäämättömät poikkeustoimet ovat perusteltuja myös siksi, että yritysrahoituksen markkinahinnoittelu on - perinteisin mittarein arvioituna - nyt hyvin houkuttelevalla tasolla.

Rakennusala, liikenneväyliä ja energia-alaa koskevat esitykset talouskasvun, kilpailukyvyn ja työllisyyden edistämiseksi

Vallitsevassa taloudellisessa laskusuhdanteessa ovat ensiarvoisen tärkeitä sellaiset nopeasti käynnistettävissä olevat taloudelliset toimenpiteet, jotka luovat taloudellista aktiiviteettia sekä tukevat yritysten kilpailukyvyn parantamista ja työllisyyden ylläpitämistä. Työmarkkinakeskusjärjestöt esittävät seuraavien toimenpiteiden toteuttamista.

Rakennusala

Suhdannetilanne on heijastunut nopeasti rakentamiseen. Talonrakennustuotanto on kääntynyt voimakkaaseen laskuun ja alan työttömyysluvut uhkaavat nousta. Asuntojen kysyntää pitää jossain määrin yllä maan sisäinen muuttoliike kasvukeskuksiin ja niiden kehyskuntiin. Kasvukeskuksissa on erityisesti vuokra-asunnoista pulaa, joka on työvoiman saatavuuden ja liikkuvuuden este.

Nyt on edistettävä uutta asuntotuotantoa ja nykyisen asuntokannan perusparantamista.

Ensi vuoden talousarviossa on lisäys korkotukilainoitettuun ARA-tuotantoon, jolla julkisesti tuettua vuokra-asuntorakentamista voidaan kasvattaa kuluvan vuoden 4.000:sta noin 6.000:een asuntoon. Lisäksi uusi ns. täytetäkaus voi lisätä tuotantoa noin 2.000:lla vuokra-asunnolla. Tuotannon täysimääräinen liikkeelle saanti edellyttää kuitenkin korkotukilainojen ehtojen tarkistamista (mm. alentamalla väliaikaisesti rahoituksen perusomavastuukorkoa prosenttiyksiköllä), suoraa tukea vuokra-asuntotuotannolle ja tonttitarjonnan määrätietoista lisäämistä. Myös vanhusten ja muiden erityisryhmien vuokratalohankkeiden avustusvaltuus kunnille on tarpeeseen nähden liian pieni.

Korjausrakentamiseen tulee panostaa voimallisesti. Taloyhtiöille tarvitaan selkeät kannusteet korjaus- ja perusparannusten käynnistämiseksi. Näin saadaan muun hyödyn ohella aktivoitua energiatehokkuutta parantavia toimia. 1990-luvulla käytössä olleesta valtion korjausavustuksesta saatiin hyviä kokemuksia. Lisäksi olisi selvitettävä pikaisesti, onko mahdollista vaikka vain väliaikaisesti laajentaa kotitalousvähennys koskemaan myös asunto-osakeyhtiöiden tekemiä peruskorjauksia.

Kuntien ja valtion rakennusinvestointien aikaistaminen ja käynnistäminen on perusteltua tässä suhdannetilanteessa. Kunnissa on toteuttamisvalmiina lukuisia mm. koulu- ja sairaalarakennusten korjausrakentamishankkeita, jotka ovat käynnistettävissä nopeasti. Koska

kunnat voivat saada valtiosuutusta lähinnä vain peruskoulujen ja kirjastojen rakentamishankkeisiin, tarvitaan nyt muihin em. kunnallisiin peruskorjauskohteisiin rakennusaikaista valtion erityisrahoitusta.

Liikenneinfrastruktuuri

Liikenneväylähankkeet tarjoavat nopean tavan käynnistää taloudellista aktiviteettia eri puolilla maata sekä toteuttaa kannattavia ja niin kilpailukyvyyn kuin liikenneturvallisuudenkin kannalta välttämättömiä hankkeita.

Perusväylänpidon rahoitukseen tarvitaan merkittävä lisäys. Hyviä esimerkkejä kohteista ovat tienpidossa päällystettyjen teiden kunnan parantaminen, melusuojaukset ja huonokuntoisten siltojen parantaminen. Teemahankkeista keskikaideohjelma edistää liikenneturvallisuutta ja kevyen liikenteen väylissä on lukuisia toteutusvalmiita kohteita. Perusradanpidossa on syytä nopeuttaa mm. Kolari-Tornio radan peruskorjausta sekä useiden ratapihojen toiminnallista kehittämistä. Meriväyliin ja meriliikenteen ohjaukseen tulee panostaa palvelutason ja turvallisuuden varmistamiseksi toteuttamalla näihin liittyviä teemahankkeita.

Investoinneissa on mahdollista aikaistaa hankkeiden toteutusta monien suurten maarakennushankkeiden päättyessä. Pääradan perus-korjaus Seinäjoki-Oulu välillä uhkaa kestää liian pitkään nykyrahoitustasolla. Rahoitusta lähivuosille tulee lisätä ja nopeuttaa hankkeen toteutusta. Valtion tulee myös varmistaa Kehäradan ja Länsimetron toteutuminen ja mahdollisuuksien mukaan nopeuttaa niiden rakentamista. Tieinvestoinneissa voidaan aikaistaa lukuisten hankkeiden aloitusta, jotka nyt kasaantuvat hallituskauden lopulle. Esimerkkejä tällaisista ovat mm. Kt 51 Kirkkonummi-Kivenlahti, Vt 14 Savonlinnan keskusta, Vt 5 Päiväranta-Vuorela, Vt 6 Joensuun kohta sekä E18 Haminan ohitus. Vuosaaren sataman valmistuttua Kehä III on pullonkaula ja sen rakentamista tulee vauhdittaa.

Liikennehankkeissa on syytä käynnistää myös vähintään yksi PPP- eli elinkaarimallihanke, sopivia kohteita on mm. E18-tiellä ja Seinäjoki-Oulu radalla.

Energiainvestoinnit

Energian tuotantoon ja energiaverkkoihin tarvitaan mittavia investointeja. Tämä todetaan myös hallituksen ilmasto- ja energiastrategiassa, jossa tavoitellaan energiaomavaraisuuden merkittävää nostoa, energian tarjonnan lisäystä ja sitä kautta energian hintojen laskua sekä monipuolista energiarakennetta, joka perustuu sähkön ja lämmön yhteistuotantoon, uusiutuvaan energiaan sekä ydinvoimaan. Energia-alan yrityksillä on valmiudet toteuttaa strategian mukaiset investoinnit.

Energia-alan investointeja tulee edistää, jotta mahdollisimman suuri osa niistä kohdistuisi rakennusalan ja muun elinkeinotoiminnan taantuman ajalle. Samalla varmistetaan yrityksille myös tulevaisuuden toimintaedellytyksiä. Hallituksen tulee tehdä nopeasti päätökset, jotka luovat edellytykset uusiutuvan energian kustannustehokkaille investoinneille sekä ydinvoiman lisärakentamisinvestoinneille.

Investointeja saadaan liikkeelle myös investointien lupaprosesseja nopeuttamalla.

Hallitus on luvannut kohottaa T&K-panostuksia 4 prosenttiin. Ilmastohaaste ja siitä seuraavat tarpeet uusiutuvan energian lisäämiseen ja energiatehokkuuden parantamiseen luovat suuret maailmanmarkkinat. Suomen tulee nyt edistää ilmasto- ja ympäristöteknologiaan liittyvää tutkimus- ja tuotekehitystoimintaa. Energian tuotannon ja käytön tutkimuspanoksia sekä uusien teknologioiden demonstraatorahoitusta on lisättävä tuntuvasti.

Koulutus- ja työvoima-asioita koskevat esitykset varautumisessa taloudelliseen laskusuhdanteeseen ja sen jälkeiseen tilanteeseen työmarkkinoilla

Väestön ikärakenteesta johtuen työmarkkinoilta poistuu lähivuosina ja -vuosikymmeninä eläkkeelle vuosittain enemmän työvoimaa kuin nuorista ikäluokista tulee tilalle. Työmarkkinoilla tämä muutos on jo näkynyt kasvavina vaikeuksina ammattitaitoisen henkilöstön rekrytoinneissa. Rekrytointivaikeudet ovat koskeneet lähes kaikkia toimialoja.

Talouden laskusuhdanteessa rekrytointivaikeudet vähenevät ja tilauskannan ja kysynnän heikentyessä monissa toimipaikoissa on jouduttu henkilöstöä lomauttamaan ja jopa irtisanomaan. Laskusuhdanne ei koske samalla tavalla kaikkia toimialoja ja työnantajia, vaan henkilöstöä vähentävien toimipaikkojen rinnalla monet toimipaikat palkkaavat lisää henkilöstöä uusiin työtehtäviin ja eläkkeelle siirtyvien tilalle.

On oletettavaa, että talouden kasvun voimistuessa vaikeudet osaavan henkilöstön saatavuudessa kasvavat entisestään. Työmarkkinajärjestöt pitävät siksi tärkeänä, että Suomen kansantalouden kasvu-edellytysten turvaamiseksi talouden laskusuhdanne käytetään mahdollisimman hyvin hyväksi työvoiman osaamisen vahvistamiseksi ja saatavuuden varmistamiseksi tulevien vuosien tarpeisiin. Työttömyyttä ei saa päästää kasvamaan holtittomasti, koska sen saaminen takaisin alas on hidasta ja vaikeaa.

Koulutustarjontaa tulee lisätä sekä nuorisoasteen koulutuksessa että aikuiskoulutuksessa. Peruskoulun päättäneistä nuorista koko ikäluokan on voitava hankkia ainakin ammatilliset perusvalmiudet työelämään. Työssä oleville aikuisille ja työttömille tulee olla riittävästi koulutustarjontaa ja joustavia mahdollisuuksia osaamisensa vahvistamiseen, tutkinnon suorittamiseen ja kesken olevien tutkintojen loppuun suorittamiseen. Maahanmuuttajien valmiuksia sijoittua työmarkkinoille on parannettava.

Työntekijän lomauttamista tai irtisanomista koskevien yt-menettelyjen yhteydessä selvitetään uudelleensijoittamismahdollisuudet ja koulutustarpeet. On tärkeätä, että työnantajilla ja työntekijöillä on riittävästi tietoa viranomaisten muutostilanteita varten tarjoamista palveluista ja mahdollisuuksista. Koulutuksen hankinnan tulisi olla taloudellisissa ja tuotannollisissa vaikeuksissa oleville yrityksille todellinen vaihtoehto.

Valtion lisätalousarvioilla tulee varata riittävät määrärahat koulutustarjonnan lisäämiseksi sekä varmistaa viranomaisten ja kuntien riittävät resurssit palvelujen tarjoamiseen ja toteuttamiseen muuttuneessa taloudellisessa tilanteessa.

Työmarkkinakeskusjärjestöt esittävät seuraavien koulutus- ja työvoimapolitiittisten toimenpiteiden toteuttamista TEM:n, OPM:n ja STM:n hallinnonaloilla. (Kohta 13. kuuluu myös VM:n hallinnonalalle.)

Työ- ja elinkeinoministeriön hallinnonala

1. Työvoimapolitiittisen koulutuksen palveluja uudistetaan, tarjontaa aktivoidaan ja tehdään joustavaksi niin, että koulutus soveltuu nykyistä paremmin lomautus- ja irtisanomistilanteisiin. Koulutuksen tarjoamat erilaiset palvelut selvitetään työnantajille, myös pk-yrityksille, lomautusten ja irtisanomisten vaihtoehtona. Lomautetut otetaan työ- ja elinkeinotoimistojen asiakkaiksi ja palveluja erityisesti pitkään lomautettuina oleville parannetaan.

Lomautusten määrä on heikentyneestä taloustilanteesta johtuen kasvanut nopeasti. Osana työttömyysturvan kokonaisuudistusta selvitetään valtion seuraavaan lisätalousarvioon mennessä, miten muutosturvan työllistymisohjelmat olisi tarkoituksenmukaista ulottaa myös pitkiin lomautuksiin.

2. Työvoimapolitiittisen koulutuksen resursseja suunnataan erityisesti yhteishankintakoulutukseen ja muuhun täsmäkoulutukseen. Työnantajan osuutta yhteishankintakoulutuksen kustannuksista alennetaan tilapäisesti vuosille 2009-2011, siltä osin kuin EU-säännökset eivät sitä estä.

3. Varmistetaan työ- ja elinkeinotoimistojen ja TE-keskusten riittävät resurssit ja palvelukyky yhä heikkenevässä taloudellisessa tilanteessa yritysten ja henkilöasiakkaiden palvelujen turvaamiseksi. Uuden ESR-kauden ohjelmiin on varattava riittävät resurssit ja ne on käynnistettävä kiireellisesti.

Opetusministeriön hallinnonala

4. Lisätään määräaikaisesti vuosina 2009-2011 ammatillista lisäkoulutusta oppilaitosmuotoisena ja oppisopimuksena sekä aikuisille soveltuvaa ammatillista peruskoulutusta. Oppisopimuspaikkoja kohdennetaan eri toimialojen tarpeiden mukaisesti ja oppisopimuksen käyttöä lomautustilanteissa joustavoitetaan.

5. Oppisopimuskoulutuksena toteutettavan ammatillisen lisäkoulutuksen yksikköhintaa korotetaan määräaikaisesti vuosille 2009-2011, ja korotus kohdistetaan työnantajien koulutuskorvauksen nostamiseen.

6. Lisäämällä ammatillisen peruskoulutuksen tarjontaa vuosina 2009-2011, koulutuspaikkoja uudelleen kohdentamalla ja muilla järjestelyillä varmistetaan, että kaikilla nuorilla on perusasteen jälkeen koulutuspaikka toisen asteen koulutuksessa.

7. Laajennetaan AMK-tutkintoon johtavan aikuiskoulutuksen tarjontaa määräaikaisesti vuosina 2009-2011 vanhan opistotason tutkinnon omaavien henkilöiden koulutustason nostamiseksi.

8. Käynnistetään ammatillisen koulutuksen ja ammattikorkeakoulujen yhteistyönä toteutettavia hankkeita työnjohtajakoulutuksen lisäämiseksi ja laajentamiseksi.

9. Otetaan käyttöön oppisopimustyyppinen koulutus korkeakoulujen täydennyskoulutuksessa (valmistelu AKKU-johtoryhmässä).

10. Lisätään kieli- ym. valmentavaa koulutusta osana maahanmuuttajien ammatillista ja korkea-asteen koulutusta määräaikaisella koulutusohjelmalla 2009-2011 (valmistelu AKKU-johtoryhmässä).

Sosiaali- ja terveysministeriön hallinnonala

11. Aikuiskoulutustukea uudistetaan AKKU-johtoryhmän linjausten mukaisesti 1.8.2009 alkaen. Otetaan myös käyttöön ns. soviteltu aikuiskoulutustuki tilanteessa, jossa työntekijä siirtyy työnantajan kanssa tehdyn sopimuksen mukaisesti kokoaikatyöstä osa-aikatyöhön ja opiskelee aikuiskoulutustukeen oikeuttavassa koulutuksessa (valmistelu SATA-komitean työhön yhteen sovittaen AKKU-ryhmä/STM).

12. Työttömien omaehtoisen koulutuksen tukia uudistetaan AKKU-johtoryhmän esittämien linjausten mukaisesti yhdistämällä työvoimapolitiittinen koulutustuki ja omaehtoinen koulutusväyvä yhdeksi, aktiiviaikaisen työttömyysväyvä suuruiseksi etuudeksi. Asia on SATA-komitean valmistelussa. Koulutukseen kannustamiseksi työttömien omaehtoiseen koulutukseen pääsyn odotusaika (65 pv) poistetaan 1.8.2009 alkaen silloin, kun koulutus parantaa ammatillista osaamista, nopeuttaa työmarkkinoille pääsyä ja koulutuksesta on sovittu osana työnhakijan työnhakusuunnitelmaa.

13. Selvitetään, voitaisiinko verotuksellisilla tai muilla keinoilla kannustaa työntekijöitä omaehtoiseen koulutukseen sekä kannustaa työnantajia tarjoamaan henkilöstökoulutusta lomautusten ja irtisanomisten vaihtoehtona (selvitys ja mahdollisten ehdotusten valmistelu AKKU-ryhmä/STM/VM).

14. Sosiaali- ja terveydenhuollon palvelujen turvaamiseksi ja henkilöstön pätevoitymiseksi järjestetään yhteistyössä opetusministeriön kanssa joustavilla koulutusjärjestelyillä (mm. kohdat 4, 7 ja 9) tutkintoon johtavaa koulutusta (STM/OPM).